

## ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

*Здійснено аналіз мовного законодавства Другої Речі Посполитої, що регламентувало правовий статус української, білоруської та литовської мов на її території в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.*

**Ключові слова:** мовні відносини, державна мова, мова діловодства і документації, мовне законодавство, мова національної меншини, польська мова, українська мова, білоруська мова, литовська мова, мова подання, мова звернення.

**Постановка проблеми.** Проблематика мовних відносин є надзвичайно важливою в процесі сучасного українського державотворення. Як зазначає український дослідник Є. Ткаченко, «визнання державою національних меншин породжує у неї певні обов'язки, зокрема, обов'язок закріплення у законодавстві мовних прав національних меншин та їх відповідне гарантування» [1, с. 93]. Вказана проблематика була актуальною як на початку ХХ ст., так і на сучасному етапі розвитку міжнародного публічного права і національного законодавства. Відтак аналіз мовного законодавства є одним із головних завдань, які необхідно вирішити, досліджуючи правовий статус української мови в Другій Речі Посполитій.

**Стан дослідження.** Мовна політика окупаційних режимів на Західній Україні залишається недостатньо дослідженою в українській історико-правовій науці. Зокрема це стосується міжвоєнного періоду, коли Галичина та Волинь опинилися у складі Другої Речі Посполитої. Ведення наукової дискусії про стан мовної ситуації в Україні вимагає осмислення досвіду нормативно-правового регулювання мов, якого набули українці в міжвоєнній Польщі.

У 2008 р. було опубліковано колективну монографію, присвячену аналізу мовної ситуації в Україні та правовому забезпеченню мовної політики [2]. Аналізуючи історичні передумови поточної мовної ситуації в Україні, автори залишають поза увагою досвід міжнаціо-

нальних взаємин у Східній Галичині та на Волині у період з 1919 до 1939 року. Хоча саме в цей час відновлена Польська держава намагалася вирішити проблеми, які є актуальними і для сучасної Української держави. Насамперед ідеться про межі державно-правового регулювання мовних відносин та правовий статус мов національних меншин. Оскільки «при розробці та запровадженні норм мовного законодавства владні органи мають врахувати історію, позитивну та негативну практику регулювання національно-мовних відносин в інших полімовних державах» [1, с. 36], досвід Другої Речі Посполитої бачиться актуальним. На нашу думку, міжвоєнна Польща у цьому контексті дещо схожа до сучасної України – на її теренах жили чисельні національні меншини зі своїми національними інтересами і потребами.

Ми виходимо з того, що «одним з визначальних чинників досягнення міжнаціональної злагоди в українському суспільстві є створення належних умов для всебічного розвитку мов усіх національних груп» [3, с. 81–89]. Вважаємо, що теза, висловлена В. Колісником, може бути застосована до будь-якої держави, де проживають національні меншини, а ігнорування державою природного права того чи іншого народу на вільний розвиток рідної мови неминуче призводить до виникнення та подальшої ескалації міжнаціонального конфлікту. Органи державної влади Другої Речі Посполитої не повною мірою враховували, часто навіть ігнорували мовні права українців, білорусів, литовців та інших меншин (німецької, єврейської тощо). Це не сприяло внутрішній єдності держави.

Мовна дискримінація у Другій Речі Посполитій разом із іншими проявами національної дискримінації призвела до кривавих конфліктів під час Другої світової війни.

Для вирішення поставлених завдань насамперед необхідно з'ясувати, які ж правові норми та приписи регулювали цю сферу суспільних відносин. Відтак маємо проаналізувати *зміст і значення законів та підзаконних нормативно-правових актів, які визначали мовні права й обов'язки українців Галичини у Другій Речі Посполитій.*

Для об'єктивності нашого дослідження доцільно здійснити порівняння польського мовного законодавства з нормативно-правовими актами Західно-Української Народної Республіки (далі – ЗУНР). Такі документи і матеріали містяться у п'ятитомнику, присвяченому ЗУНР [4]. Попри деяку спорадичність нормотворчої діяльності органів державної влади ЗУНР, молода держава у своїх актах неодноразово декларувала повагу до мовних прав національних меншин.

Необхідно відзначити, що польсько-український конфлікт у сфері мовних відносин бере свій початок ще з часів Австро-Угорщини [5; 6; 7; 8; 9]. Він простежувався у дискусіях щодо мовного питання у Галицькому крайовому сеймі [10], прийнятті нормативно-правових актів на користь польської мови як офіційної в Галичині [11] та колонізаційній політиці Галицької крайової шкільної ради [12].

В історико-правовій площині плідну дискусію викликають наукові праці українських юристів, сучасників тих подій, які намагалися проаналізувати «мовне законодавство на українських етнографічних просторах», а також мовне законодавство Другої Речі Посполитої [13]; проводили моніторинг та правовий аналіз законів, підзаконних нормативних актів і рішень органів юстиції Другої Речі Посполитої з метою забезпечення мовних прав українців [14, 15, 16, 17]; досліджували мовне законодавство країн Європи цього історичного періоду [18], що дає можливість порівнювати їх національне законодавство у сфері мовних відносин.

Дослідження істориків радянського періоду доволі ґрунтовно, хоча іноді з упередженістю щодо «української національної буржуазії» та її діяльності, висвітлюють національну, зокрема мовну політику Другої Речі Посполитої щодо українців [19]. Особливої уваги заслуговує робота Ю. Сливки, що ґрунтується на архівних джерелах. Вона допомагає нам краще зрозуміти проблеми у міжнаціональних взаєминах поляків та українців у міжвоєнний період. Водночас недоліком згаданої праці є відсутність посилань на аналізовані автором мовні закони. Із незрозумілих причин у монографії не подано оригінальних назв цих мовних законів та посилань на офіційні Вісники законів.

З польських дослідників, сучасників Другої Речі Посполитої, відзначимо працю радника одного з комітетів польського сейму Л. Зеленецькі [20].

Тут наведено витяги з нормативно-правових актів, які визначали порядок застосування державної мови та мови національних меншин. Ідеться про витяги з міжнародно-правових договорів, а також тексти законів та підзаконних актів міжвоєнної Польщі. Праця Л. Зеленецькі не містить аналізу правових норм, але вона є цінною для нашого дослідження, оскільки містить витяги з текстів нормативно-правових актів, що стосувалися використання державної мови та мов національних меншин. Також автор аналізує мовне законодавство Австро-Угорщини та Королівства Польського, яке до Першої світової війни було частиною Російської імперії.

У процесі дослідження нами були використані офіційні Вісники законів та вісники окремих міністерств, що містять конституційні акти Другої Речі Посполитої [21; 22], закони [23; 24] та підзаконні [25; 26] нормативно-правові акти органів влади у сфері мовних відносин, опубліковані автентичною мовою. Також ми використали переклади текстів мовних законів міжвоєнної Польщі, які свого часу зробив український юрист Ю. Кириченко [27].

**Виклад основного матеріалу.** Основоположні принципи польської національної політики щодо українців були сформовані за час діяльності уряду Владислава Грабські (1923–1925 рр.). Прийняті в той час рішення стали визначальними для обставин суспільно-політичного, господарського та культурного життя українців аж до 1939 року\* [28, с. 87]. Розробку нормативно-правових актів, що регулювали суспільні відносини у сфері мови, було розпочато в 1923 р. За ініціатииви прем'єр-міністра Владислава Грабські при міністерстві внутрішніх справ Другої Речі Посполитої була сформована робоча комісія у складі: С. Грабські (Міністр віросповідань та публічної освіти), С. Туггута, Н. Льовенгерца та Е. Старчевські. Ця урядова комісія підготувала остаточні варіанти законопроектів про мову та внесла їх на розгляд польського сейму (липень 1924 р.). Таким чином, до сейму було внесено три законопроекти, які регулювали питання застосування мови у судочинстві, у школі, органах виконавчої влади та органах самоврядування.

Ухвалою польського сейму від 16.02.1923 р. було встановлено, що офіційною мовою засідань сейму, його комісій та канцелярії є виключно польська мова. Аналогічно й у сенаті: 24.03.1924 р. було прийнято ухвалу про регламент роботи, відповідно до якого мовою засідань сенату та його комісій ставала виключно польська мова [20, с. 98].

Державною мовою Другої Речі Посполитої було проголошено польську мову відповідно до ст. 1 Закону від 31.07.1924 р. № 73 поз. 724 «Про державну мову і мову урядування органів державної влади та органів самоврядування влад адміністративних» (далі – Закон про мову органів державної влади та органів самоврядування) [23].

---

\* Р. Торжецькі, іронізуючи з приводу мовного законодавства, розробником якого був і Станіслав Грабські, зазначив, що «останній як представник польської правниці найбільше докладався до приготування того варива, яке змушені були пити покоління міжвоєнної Польщі» [28].

Цю норму закріплювало положення 2-го абзацу ст. 1, де було чітко зазначено: «державною мовою послуговуються усі самоврядні та адміністративні органи влади як у внутрішній службовій діяльності, так і в зовнішній, окрім *винятків*, визначених статтями закону» [23]. Аналогічна правова норма закріплена у ст. 1 Закону від 31.07.1924 р. № 78 поз. 757 «Про мову судів, органів прокуратури та нотаріату», а саме: «Мовою урядування судів як внутрішнього, так і зовнішнього, органів прокуратури та нотаріату є польська мова як державна» [24].

Для порівняння у ст. 1 Закону Української Національної Ради про мови від 15.02.1919 р. містилася аналогічна правова норма, яка закріплювала за українською мовою статус державної: «Державною мовою на Західній Області Української Народної Республіки є мова українська». У ст. 2 закону було зазначено наступне: «Сеї мови (української – *В.М.*) вживають у внутрішнім і зовнішнім урядуванні всі державні органи і уряди, публічні інституції і державні підприємства)» [4, с. 226].

Правова норма про використання державної мови «як у внутрішній діяльності, так і в зовнішній» потребує свого пояснення. Ця норма була запозичена західноукраїнськими та польськими урядовцями з австрійського мовного законодавства\*. У розпорядженні Міністерства юстиції Австрії від 09.07.1860 р. № 10.340 до голів апеляційних судів у Львові та Кракові та спільному розпорядженні міністерств від 05.06.1869 року № 2354 [5] містилася норма про «мову внутрішньої урядової діяльності» та «мову зовнішньої урядової діяльності». Мова «внутрішньої урядової діяльності» призначалася для ведення діловодства і документації окремої установи та службової кореспонденції (листування) з іншими органами влади. Якщо перевести на мову сучасних юридичних понять і термінів, то в урядовому розпорядженні йшлося про мову актів, діловодства та документації органів державної влади. Щодо положення про мову «зовнішньої діяльності (урядування)», то ця норма в австрійському законодавстві позначала (регламентувала) стосунки публічної установи зі сторонами – фізичними та юридичними особами, які не перебували у прямому зв'язку з органами публічної влади. Відповідно до цієї норми фізичні та юридичні особи національ-

---

\* Законопроекти, розроблені польською більшістю Галицького крайового Сейму про мову органів державної влади в Галичині, були майже повністю перенесені до тексту спільного розпорядження міністерств Австро-Угорщини від 5 червня 1869 року № 2354.

них меншин Австрії (з 1867 р. Австро-Угорщини) мали право вносити подання (заяви) та отримувати відповіді від місцевих органів влади рідною мовою.

Місцеві органи публічної влади Австрії (з 1867 р. Австро-Угорщини) зобов'язувалися приймати заяви та подання українською мовою, а також відповідати стороні української національності (*суб'єкту звернення*) її рідною мовою. Також у законодавстві Австро-Угорщини існували норми, що гарантували громадянам цієї держави право на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, яку вони розуміли.

Здійснивши порівняння правових норм, що стосувалися використання державної мови у «внутрішній урядовій діяльності», відзначимо наступність польських мовних законів щодо мовного законодавства Австрійської імперії. Винятком із загального принципу використання польської мови у публічних відносинах була правова норма (положення), закріплена у ст. 2 Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування. У цій статті закріплено обов'язок місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування у межах їхньої компетенції приймати усні та письмові заяви від громадян української, литовської та білоруської національності (в законі написано «від польських громадян руської «русинської» національності\*» – *В.М.*) їх рідною мовою [29]. Відповідно до ст. 2 йшлося про право представників 3-х національних меншин міжвоєнної Польщі (української, білоруської та литовської) на подання звернення до місцевих органів влади рідною мовою. Правовий режим німецької та єврейської мови регулювався окремими законами.

Те, що в австрійському законодавстві було оформлено у вигляді чіткої правової норми – право на подання звернення до органів влади рідною мовою (та право отримати відповідь тією ж мовою), у польському мовному законі визначалося як *виняток з правила* (йдеться

---

\* У тексті закону вжито термін «руська мова». Деякі суди Львівського апеляційного округу намагалися спекулювати на цьому, щоби позбавити громадян української національності права на звернення до суду рідною мовою (права на звернення рідною мовою до органів державної влади) через те, що останні називали себе українцями (ЦДІА України у Львові. – Ф. 210. – Оп. 1, справа № 10. – 76 арк.). Мін'юст був «змушений» видати вказівку до Львівського апеляційного суду про те, що неналежна назва своєї національності та мови у жодному випадку не позбавляють особу права [30].

про право громадян на подання звернень до органів місцевої влади рідною мовою).

На відміну від польського Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування, у ст. 3 Закону Української Національної Ради про мови від 15.02.1919 закріплено право нацменшин на звернення рідною мовою до всіх органів державної влади, а не тільки місцевих: «Законно визнаним національним меншостям надається свобода вживання як усно, так і письмово, їх матірньої мови в урядових зносинах з державними властями і урядами, публічними інституціями і державними підприємствами» [4, с. 226]. У цьому законі не було ніяких територіальних обмежень щодо використання мов нацменшин, а право на звернення рідною мовою до органів державної влади стосувалося державних установ та підприємств усіх рівнів.

Як і в австрійському праві, у ст. 2 Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування вказувалося: «Цивільні органи влади та їх адміністративні органи I і II інстанції, так само як органи місцевого самоврядування, приймають подання та усні заяви, які належать до їх компетенції, від громадян української, білоруської та литовської національності їхньою рідною мовою» [23]. Далі, у 2-й статті перелічувались адміністративні території, воєводства, у яких польські громадяни цих трьох національностей мали право подавати звернення (як усні, так і письмові) рідною мовою. Що стосується українців, то такий обов'язок щодо прийому звернень рідною мовою мали органи місцевої влади на території Львівського, Станіславівського, Тернопільського, Волинського та Поліського воєводств. Щодо громадян білоруської національності, то місцеві органи влади відповідно до тієї ж ст. 2 мали обов'язок приймати звернення білоруською мовою на території трьох воєводств: Поліського, Новоградського і Віленського – та двох повітів (Гродненського та Вовковинського) Білостоцького воєводства. Стосовно громадян литовської національності такий обов'язок в органах влади був лише «на території Свенцяньського повіту і громади колишнього Троїцького повіту Віленського адміністративного округу» [23].

Положення про право громадян Польщі української національності на звернення рідною мовою до органів судової влади та прокуратури містилося і в ст. 2 Закону від 31.07.1924 р. № 78 «Про мову судів, прокуратури та нотаріату» [24].

У ст. 9 Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування зазначалось, що контроль за його виконанням доручався

Голові ради міністрів Польської держави. З огляду на це Головою ради міністрів Другої Речі Посполитої було підготовлено відповідне розпорядження від 24.09.1924 р. за назвою «Виконавче розпорядження Ради Міністрів від 24.09.1924 р. про державну мову і мову урядування органів державних та самоврядних адміністративних органів» (далі – Розпорядження від 24.09.1924 р. № 85 поз. 820) [25]. Розпорядження підписали Голова ради міністрів та керівники всіх міністерств держави, тобто уряд. Метою розпорядження стало офіційне *роз'яснення* статей Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування. Пізніше до цього підзаконного акта було внесено деякі несуттєві зміни та доповнення розпорядженням ради міністрів від 21.01.1925 р. [26].

У п. 1 Розпорядження від 24.09.1924 р. № 85 поз. 820 вказувалось: «Центральні органи влади, військова адміністрація, адміністрація залізниць та пошти, телеграфу, телефону на всій території Другої Речі Посполитої як у внутрішній службовій діяльності (урядуванні), так і в зовнішній, використовують виключно державну мову» [25]. Тобто цей пункт розпорядження окреслив державні установи, які за всіх умов будуть приймати звернення громадян виключно державною мовою.

Перший абзац п. 2 Розпорядження від 24.09.1924 р. № 85 поз. 820 підкреслює, що ст. 2 Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування стосується як фізичних, так і приватних осіб, які мали громадянство Польщі [25].

У 4-му абзаці п. 2 Розпорядження від 24.09.1924 р. № 85 поз. 820 перелічено установи, до яких можна письмово та усно звертатися рідною мовою, а саме: «...воєводська адміністрація, фінансові установи, шкільна адміністрація та її представники, земська та гірнична адміністрація, староства, шкільні інспектори та інспектори з праці і т.п., органи місцевого самоврядування (сеймики, відділи воєводств та повітів, міські ради й магістрати міст, ради гмін та їх адміністрації і т.п.» [25].

Український дослідник Р. Домбчевський, який аналізував перелік публічних установ, наведений у вказаному документі, вважав, що він не є вичерпним [13]. Автор вказав, що у правозастосовній практиці траплялися випадки, коли певні публічні установи, які мали обов'язок приймати усні та письмові заяви українською мовою, відмовляли українським сторонам у мовних правах, передбачених у ст. 2 Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування. Представники вказаних органів влади аргументували це тим, що такий обов'язок

їх не стосується, оскільки вони не згадувались у розпорядженні. Тобто вони вважали перелік органів влади, поданий у п. 2 Розпорядження від 24.09.1924 р. № 85 поз. 820, вичерпним, що не відповідало дійсності з огляду на текст цього підзаконного акта [25] та основну мету ст. 2 Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування [23].

Ще однією обставиною, яка обмежувала право на подання звернення до місцевих органів влади рідною мовою національної меншини, стало положення п'ятого (останнього) абзацу п. 2 Розпорядження від 24.09.1924 р. № 85 поз. 820. Тут зазначено, що звернення (усні та письмові) до органів влади та їхніх адміністрацій, перелічені у п. 1, або до органів місцевої влади, які знаходяться поза межами, зазначеними у ст. 2 Закону і мають бути виконані державною мовою навіть у тому випадку, якщо вони (звернення, заяви) подаються через місцеві органи влади чи органи самоврядування, які знаходяться на терені зазначеному у ст. 2 Закону, тобто на територіях, де дозволено використовувати мову меншини у зверненнях до органів влади I і II інстанції [25].

Отже, існувала жорстка імперативна норма, що передбачала порядок застосування державної мови широким колом суб'єктів владних повноважень і не допускала відхилень від неї. Щодо використання мови національної меншини в органах державної влади, то спостерігаємо тенденцію максимально звузити території використання недержавних мов, без врахування етнографічних факторів.

Якщо ст. 2 Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування зі всіма обмеженнями, які викладені у п. 2 розпорядження, ще могла претендувати на відповідність ст. 96 Конституції Другої Речі Посполитої 1921 р. [21] (про рівність усіх громадян перед законом), то ст. 3 Закону від 31.07.1924 р. «Про мову органів державної влади та органів самоврядування» вже не відповідала цьому положенню Конституції [25]

Вказана ст. 3 Закону про мову органів державної влади та органів самоврядування стосувалася обов'язку органів влади I і II інстанцій та органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) відповідати на подання та заяву тією ж мовою, якою ця заява чи подання була зроблена. У ст. 3 Закону зазначалось: «На подання сторін, внесені недержавною мовою, органи влади I і II інстанції, включаючи магістрати міст, повітові та воєводські адміністрації і їхні відділи, відповідають: на території Львівського, Станіславівського, Тернопільського воєводств двома мовами: державною та мовою подання (заяви); на інших територіях, зазначених у ст. 2 (Волинського та Поліського воєводства – *В.М.*), від-

повіді у таких випадках виконуються державною мовою, а за *побажанням сторін* двома мовами: державною та мовою подання» [25]. Тобто виконання обов'язку органів влади I і II інстанцій і органів місцевого самоврядування відповідати на подання (заяви), внесені українцями їхньою рідною мовою, залежало від території воєводства, у якому проживали українці.

Таким чином, в Законі про мову органів державної влади та органів самоврядування необґрунтовано закладені відмінності між українцями Галичини, які проживали на території Галичини (Львівського, Станіславівського, Тернопільського воєводств), та українцями Волині, що проживали на території Волинського та Поліського воєводств. Адже у двох воєводствах Волині українці (відповідно до статті 3 вказаного Закону) мали окремо висловити прохання до службовців державної установи чи органу місцевого самоврядування виконати свій обов'язок щодо надання відповіді українською мовою. У такий спосіб порушено положення статті 95 та 96 Конституції Польщі 1921 р., які гарантували усім громадянам Польської держави рівність перед законом.

Відтак можемо зробити **висновок**, що право на звернення рідною мовою до органів влади I і II інстанцій та органів місцевого самоврядування не було тотожним положенню про право отримувати відповідь рідною мовою від вказаних публічних установ. Жорсткій імперативній нормі про застосування державної мови польський законодавець протиставив нечітку диспозитивну норму, яка містилась у ст. 3 «...на побажання сторін, двома мовами» [23].

---

1. Ткаченко Є.В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин: монографія / Є.В. Ткаченко. – Х.: ФІНН, 2010. – 336 с.

2. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. – К.: ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. – 398 с.

3. Колісник В. Правове регулювання мовних відносин в Україні та проблеми його подальшого удосконалення / В. Колісник // Вісник академії правових наук України. – 1998. – № 4. – С. 81–91.

4. Західно-Українська Народна Республіка, 1918–1923: документи і матеріали: у 5 т. Т. 2. Державотворчі й адміністративно-організаційні процеси / кер. роботи і відп. ред. Олександр Карпенко; уклад. Олександр Карпенко, Катерина Мицан. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – 708 с.

5. Левицький К. Про права руської мови / Кость Левицький. – Львів: друкарня НТШ, 1896. – 33 с.

6. Лукич В. Руський правотар домовий / В. Лукич, Ю. Семигинівський. – Львів, 1885. – 42 с.

7. Здерковський М. Права руської мови в ц.к. судах та державних прокуратурах / Мирослав Здерковський. – Львів, 1909. – 41 с.
8. Дністрянський С. Права руської мови у Львівському університеті / Станіслав Дністрянський. – Варшава, 1905. – 38 с.
9. Гаварецька М.Й. Законодавче закріплення правового статусу української мови / М.Й. Гаварецька // Часопис Київського університету права.
10. Sprawozdania stenograficzne z posiedzen Sejmu Krajowego Galicyjskiego we Lwowie. – Lwów, 1861. – 541 s.
11. Starzynski St. Sprawa języka państwowego w Austrii / St. Starzynski. – Lwów, 1884. – 105 s.
12. Кульчицький В. Шовіністична політика крайової шкільної ради в Галичині / В. Кульчицький, Л. Присташ // Вісник ЛНУ. – 2002. – Вип. 37. – С. 116–120. – Серія юридична.
13. Домбчевський Р. За право мови / Роман Домбчевський. – Львів: Діло, 1934. – 88 с.
14. Волошин М. Права української мови (в законодавстві Австро-Угорської монархії, а тепер у законодавстві Річипосполитої Польської) / М. Волошин // Життя і право. – 1928. – Ч. 1. – С. 36.
15. Перфецький Р. Постанови Версальського договору (про охорону шкільництва непольських народів в Польщі) / Роман Перфецький // Життя і право. – 1929. – Ч. 4. – С. 27–28.
16. Коссак О. Уваги до закона про державну мову з 31.07.1924 р. № 73 поз. 724 / О. Коссак // Життя і право. – 1929. – Ч. 4. – С. 47.
17. Левицький К. В боротьбі за права рідної мови / Кость Левицький // Життя і право. – 1932. – Ч. 2. – С. 37–38.
18. Давидовський Л. Міжнародна охорона національних меншостей / Людомил Давидовський. – Львів: НТШ, 1929. – 69 с.
19. Сливка Ю.Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії / Юрій Юрійович Сливка. – К.: Наукова думка, 1985. – 270 с.
20. Zieleniewski L. Ustawodawstwo językowe Rzeczypospolitej Polskiej / Leon Zieleniewski. – Warszawa, 1930. – 204 s.
21. Dz.URP.1921. Nr. 44 poz. 267.
22. Dz.URP.1935. Nr. 30 poz. 227.
23. Dz.URP.1924. Nr. 73 poz. 724.
24. Dz.URP.1924. Nr. 78 poz. 757.
25. Dz.URP.1924. Nr. 85 poz. 820.
26. Dz.URP.1925. Nr. 8 poz. 59.
27. Три закони про вживання мов: української білоруської та литовської в адміністрації, самоврядуваннях, судах, прокураторських урядах, нотаріаті та школах Речі Посполитої Польської / пер. Ю.С. Кириченка. – Варшава, 1924. – 15 с.
28. Torzecki R. Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923–1929 / Ryszard Torzecki. – Kraków: Wydaw. Literackie, 1989. – 467 s.
29. Юхим'юк О. Захоплення західноукраїнських земель Польщею 1919–1923 рр. (міжнародно-правові аспекти) / О. Юхим'юк // Проблеми дер-

жавотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали VIII регіональної науково-практичної конференції (13–14 лютого 2002 р.). – С. 64–66. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://law.lnu.edu.ua/uploads/media/Conferenc\\_2002\\_02.pdf](http://law.lnu.edu.ua/uploads/media/Conferenc_2002_02.pdf).

**Марковский В.Я. Правовой статус украинского языка в органах государственной власти и органах местного самоуправления Второй Речи Посполитой.**

*Произведён анализ языкового законодательства Второй Речи Посполитой, регулировавшего правовой статус украинского, белорусского и литовского языков на её территории, в органах государственной власти и органах местного самоуправления.*

**Ключевые слова:** языковые отношения, государственный язык, язык делопроизводства, языковое законодательство, язык национального меньшинства, украинский язык, белорусский язык, литовский язык, язык обращения.

**Markovskij V.J. The legal status of the Ukrainian language in public authorities and local government of the Second Commonwealth.**

*The analysis of language legislation of the Second Commonwealth, regulating the legal status of the Ukrainian, Belarusian and Lithuanian languages on its territory in government agencies and local government is made.*

**Key words:** language relations, the official language, the language of records and documents, language legislation, minority language, Polish, Ukrainian, Belarusian, Lithuanian language, speech presentation, language handling.

*Стаття надійшла 5 листопада 2012 р.*

УДК 340.132.6

**Л.В. Мелех**

## **ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ ЯК ІНВАРІАНТ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ**

*Розглядається правовий нігілізм як напрям суспільно-політичної думки, націлений на девальвацію права і законності, відверту недооцінку соціальної та особистої цінності права. Правовий нігілізм трактується як деформований стан правосвідомості особи, суспільства, групи, який характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, цінності права, зневажливим ставленням до правових принципів і традицій, однак не передбачає здійснення злочинного наміру.*

**Ключові слова:** правовий нігілізм, правосвідомість, закон, право, законність, порушення прав і свобод людини.